

The article deals with pedagogical conditions of development of artistic taste of the future teacher of musical art in the process of instrumental preparation, problems of deep philosophical foundations, psychological mechanisms and methodical features of development of artistic taste, as well as problems of artistic and aesthetic education, formation and development of artistic, musical taste in the system of professional formation of specialists in artistic disciplines.

The presented classification of pedagogical conditions clearly traces the innovativeness of methodological approaches to the organization of instrumental learning of students, in which particular importance is given to the creation of an educational environment that would be favorable for the development of activity, independence, innovation, self-realization of creative inclinations of each student. In particular, it is about his nature correspondence, which is achieved through the creative interaction of participants in the educational process, the formation of favorable relationships, the dominance of dialogic forms of activity.

Taking general positions on the pedagogical conditions of students' preparation for music-aesthetic activity of the student, his instrumental preparation, we have defined and accordingly structured a set of conditions that are more aimed at developing the artistic taste of future music teachers in the process of their instrumental preparation, focusing on cultural and personal, competency approaches that maximally correspond to current trends in the development of education, contribute to the formation of adequate socio-cultural educational environment.

Key words: *artistic taste, pedagogical conditions, instrumental preparation, performing skills, artistic and aesthetic education.*

УДК 378.147.091.31–051:78

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.273-278

Олена Шевченко
Olena Shevchenko

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОГО ДОСВІДУ МАЙБУТНЬОГО МУЗИКАНТА-ПЕДАГОГА

METHODOLOGICAL SUPPORT OF A FUTURE MUSICIAN-TEACHER'S VOCAL-PERFORMING EXPERIENCE FORMATION

Актуалізовано проблему формування вокально-виконавського досвіду майбутнього музиканта-педагога та основних шляхів його методичного забезпечення. Підкреслюється значення консолідаційного підходу як вагомій ланки забезпечення ефективності формування вокально-виконавського досвіду. Обґрунтовується реалізація єдності пізнавальної, оцінювально-інтерпретаційної та творчої діяльності майбутніх фахівців у контексті означеного підходу. Уточнено тлумачення вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва як засвоєних ними способів відтворення музичних образів з метою донесення їх до слухацької аудиторії. Пропонуються основні принципи, педагогічні умови та методи формування вокально-виконавського досвіду майбутнього музиканта-педагога.

Ключові слова: *вокально-виконавський досвід, музикант-педагог, учитель музичного мистецтва, методичне забезпечення.*

Своечасність проблеми формування вокально-виконавського досвіду фахівця з музичного мистецтва мотивується необхідністю з'ясування суперечностей між модернізаційними процесами у визначенні змісту й технологій навчання у закладах вищої освіти та недостатнім їх усвідомленням і не досить повно обґрунтованим методичним забезпеченням. Вагому роль у розв'язанні завдань сьогодення відіграють методико-практичні орієнтири фахової підготовки музиканта-педагога.

Опрацювання наукової літератури свідчить про те, що розуміння і тлумачення “досвіду” з точки зору філософської науки здійснили В. Андрущенко, Н. Вахтомін, О. Лактіонов, І. Фролов, В. Шинкарук та ін. У контексті психології поняття “досвід” стало предметом розгляду таких науковців, як С. Максименко, Б. Теплов та ін. Ю. Бабанський, В. Краєвський, А. Хуторський та інші визначили педагогічну сутність досвіду в напрямі оцінювального, теоретичного та практичного ставлення до педагогічної діяльності, контролювання діяльності і поведінки, керування ними, передбачення їхніх наслідків.

Наукові розвідки в галузі теорії та методики музичного навчання представлені працями Т. Грінченко, яка розглядала формування мистецького досвіду майбутніх учителів музики; О. Щербініної, котра займалася вивченням особливостей досвіду інтерпретації музики різних епох; І. Сипченко та Л. Василевської–Скупої, які дослідили досвід художньо-педагогічного спілкування; О. Хлебнікової щодо з'ясування особливостей формування музично-виконавського досвіду у студентів мистецьких закладів. Утім, аналіз методологічної та методичної літератури з означеної теми, а також вивчення практичного досвіду організація освітнього процесу дозволяє здійснити узагальнення, що в численних і вагомих надбаннях педагогічної науки проблема формування вокально-виконавського досвіду майбутніх фахівців з музичного мистецтва поки що не дістала належного наукового висвітлення.

Мета статті – висвітлення особливості методичного забезпечення формування вокально-виконавського досвіду майбутніх учителів музичного мистецтва.

Формування вокально-виконавського досвіду майбутнього музиканта-педагога виступає одним із актуальних завдань сучасної мистецької освіти. У контексті означеної проблеми необхідним вбачається висвітлення поняття “досвід” майбутнього фахівця музичного мистецтва. Це зумовлює аналітичні та узагальнено систематизуючі дії щодо його інтерпретації.

Опрацювання наукових джерел свідчить про те, що сучасна філософська наука вдало використовує провідні ідеї минулого для розробки нового бачення означеної категорії. Необхідно підкреслити, що сучасні філософи трактують “досвід” у діалектичній єдності трьох аспектів – чуттєвого, практичного й теоретичного. Так, В. Андрущенко, І. Фролов, В. Шинкарук та ін. розуміють досвід як чуттєво-емпіричне відображення зовнішнього світу; практичний вплив людини на оточуючий світ і результат такої взаємодії [1; 3].

Великий внесок у розробку проблеми особистісного досвіду зробили сучасні науковці Ю. Бабанський, І. Зязюн, А. Хуторський та ін. Вони відзначають, що досвід є неповторним, тому вимагає усвідомлення, оприлюднення та подальшого опрацювання практиками. Ефективним шляхом набуття певного досвіду вчені вважають залучення особистості до певної діяльності.

Отже, активізація майбутніх музикантів-педагогів до виконавської діяльності може вважатися провідною умовою набуття їх вокально-виконавського досвіду на консолідаційній основі. Урахування специфіки вокального виконавства зумовлюється розумінням його як особливого виду діяльності, що передбачає наявність у ньому деяких загальних властивостей, що існують також в інших видах художньої творчості. До того ж, у кожній дії вокального виконання результатом специфічної діяльності виконавця є звучання вокального твору, котрий характеризується оригінальністю, своєрідністю, чим підтверджується певна самостійність вокального мистецтва.

З огляду на вищесказане, вокально-виконавський досвід майбутнього музиканта-педагога тлумачиться як усвідомлені ним способи відтворення музичних образів з метою донесення їх до слухацької аудиторії, що вбирають в себе музичні враження й переживання, музикознавчі, виконавсько-інтерпретаційні та методичні знання та вміння, набуті в процесі вокальної діяльності.

Вагомою ланкою забезпечення ефективності формування вокально-виконавського досвіду виступає реалізація консолідаційного підходу, який розроблено О. Єременко [2]. В контексті обраної проблеми слід зазначити, що консолідаційний підхід виступає теоретичною

основою забезпечення єдності пізнавальної, оцінювально-інтерпретаційної та творчої діяльності майбутніх фахівців.

Визначаючи специфічність кожного з різновидів діяльності, ми не протиставляємо їх як такі, що виключають одна одну. Консолідаційне застосування пізнавальної, оцінювальної та творчої діяльності виступає фундаментом у досягненні внутрішньої цілісності навчальних дій. У дослідженні констатовано, що пізнавальна діяльність містить можливості для оцінювання отриманої інформації, а також для реалізації творчих підходів студентів. Оцінювальні дії не можуть не супроводжувати процеси пізнання та творчості. Творчі підходи, у свою чергу, суттєво збагачують пізнавальну діяльність, а також створюють умови для продуктивного оцінювання результатів пізнання вокального мистецтва.

Пізнавальна діяльність в галузі вокального мистецтва передбачає накопичення фахової мистецької інформації у єдності з оволодінням студентами фундаментальними знаннями. У процесі пізнавальної діяльності у студентів розвиваються навчально-пізнавальні мотиви, які пов'язані з потребою у засвоєнні відповідних знань та узагальнених способів дій у галузі мистецтва та педагогіки. Великого значення у нашому дослідженні надається вдосконаленню процесу активізації мистецько-пізнавальної діяльності, яка полягає у таких орієнтирах, як:

- спрямування студентів на усвідомлення зв'язку між змістом навчального матеріалу й сучасною вокально-мистецькою інформацією;
- орієнтація студентів на самостійне з'ясування й визначення раціональних способів виконання навчально-пізнавальних завдань у галузі вокального мистецтва;
- стимулювання студентів до втілення теоретичної навчальної інформації у професійно-практичному досвіді.

Специфічним змістом оцінювально-інтерпретаційної діяльності студентів є забезпечення їх можливості до оволодіння засобами оцінювання результатів роботи у вокально-фаховому, педагогіко-практичному напрямках навчання. У процесі оцінювання студент досягає вищого прояву професійного мислення порівняно з пізнавальною діяльністю. Оцінювально-інтерпретаційна діяльність відбувається в процесі того чи іншого ставлення до результатів пізнання, що створює можливості для визначення шляхів його подальшого вдосконалення. Оцінювально-інтерпретаційний характер діяльності передбачає спонукання студентів як до мистецького оцінювання, так і до мисленнєвої інтерпретації навчально-практичних дій, що створює основу для визначення способу продуктивного виконання навчально-фахових завдань.

Активізація мистецького мислення студентів з опорою на розвиток їх здатності до критично-аналітичної оцінки й інтерпретації отриманої інформації ґрунтується на оптимальному поєднанні процесів сприйняття та практичного оволодіння необхідними прийомами діяльності. У нашому дослідженні оцінювально-інтерпретаційна діяльність найбільш плідно реалізується в процесі оволодіння студентами мистецтвом вокального виконавства, художня результативність котрого залежить від сформованості їх інтерпретаційних умінь.

Здійснення творчої діяльності виступає необхідним засобом підготовки вчителя музичного мистецтва, найважливішим орієнтиром формування їх вокально-виконавського досвіду. У цьому контексті вагомим значенням набуває необхідність застосування широкого діапазону дій перетворювального, активно-конструктивного характеру. Впровадження різних форм творчої діяльності мотивується необхідністю реалізації творчого потенціалу студентів, потребою розвитку їх здатності до неординарного з'ясування виконавсько-фахових завдань.

Вокальне навчання у контексті з означеної проблеми передбачає вирішення завдань проблемного, або проблемно-пошукового характеру. Такий підхід зумовлюється соціально-педагогічними цілями, закономірностями пізнавальної діяльності в галузі мистецтва. Таким чином, методичні орієнтири включають стратегію отримання нового знання та окремих шляхів до досягнення поставленої мети (у нашому дослідженні – сформованості вокально-виконавського досвіду).

Слід зазначити, що методичне забезпечення у контексті означеної проблеми передбачає обґрунтування провідних принципів, педагогічних умов, методів, прийомів формування вокально-виконавського досвіду студентів. Розгляд специфіки означеного феномена ґрунтується на позиції щодо використання принципу інтеграційності. Така необхідність зумовлена тим, що формування вокально-виконавського досвіду майбутнього фахівця з музичного мистецтва знаходиться у взаємозалежності з сучасними мистецькими процесами. Його реалізація забезпечує поєднання традиційних і новітніх форм та методів вокального навчання, формування у майбутніх учителів мистецтва здатності до різної виконавської діяльності. Так, О. Рудницька наголошує, що будь-який вид мистецтва, використаний окремо, обмежує повноцінне забезпечення розв'язання освітніх завдань. Тому інтеграція мистецтв, утворена на основі їх взаємодії, сприяє гармонійному розвитку особистості, розкриває цілісну художню картину світу і впливає на формування світогляду.

З огляду на вищезазначене, застосування особливостей інтеграції у вокальній підготовці майбутнього фахівця має вагоме значення. Означений принцип дозволяє сформувати у студента цілісні музичні уявлення, засновані на розумінні загальних закономірностей історичного розвитку музично-виконавського мистецтва, а також усвідомлення стильових особливостей музики різних епох. До того ж, цей принцип допомагає використовувати теоретичні знання під кутом зору виконавських проблем.

У нашому дослідженні використовується принцип культууро-відповідності, який передбачає органічний зв'язок із культурними надбаннями, виконавським мистецтвом і дозволяє активізувати пізнавальну діяльність студентів в напрямку опанування старовинних і сучасних музичних творів. Отже, принцип культууро-відповідності дає змогу спрямувати фахові уявлення студентів у напрямку розвитку загальної культури. Необхідність реалізації означеного принципу у виконавській практиці зумовлена її специфікою, оскільки, працюючи у художньо-вокальній сфері, студенти виявляють у композиторській творчості узагальнюючі елементи, здійснюють аналіз засобів художньої виразності використовуючи історико-хронологічний, жанровий, проблемний та інші види тематичного структурування.

Ефективність формування досвіду виконавської діяльності майбутніх фахівців залежить від упровадження у процес вокального навчання принципів систематичності й послідовності, котрі забезпечують безперервність формування музично-стильових уявлень, смакових уподобань, виконавських здібностей тощо.

Принцип гуманізації передбачає організацію освітнього процесу відповідно до умов розвитку суспільства і тенденцій сучасного виконавського мистецтва. Врахування індивідуальних особливостей студентів у контексті означеного принципу також ефективно впливає на процес формування вокально-виконавського досвіду.

Принцип опори на навчально-професійний досвід передбачає таку побудову вокального навчання, яка ґрунтується на актуалізації та узгодженості вже набутого в процесі попереднього навчання студентів виконавського досвіду із завданнями наступних етапів їх професійного становлення.

Ефективне формування вокально-виконавського досвіду визначення педагогічних умов, що створюються і функціонують у системі вокальної підготовки. Серед таких умов ми визначаємо: оптимальну організацію навчальної взаємодії викладача та студента у процесі вокальної підготовки; створення ситуацій успіху в музично-виконавській діяльності; реалізація творчої самостійності з метою розширення мистецького тезаурусу. Оптимальна організація навчальної взаємодії викладача та студента у процесі вокальної підготовки, яка виявляється у формі художньо-педагогічного спілкування, є одним із шляхів формування досвіду виконавської діяльності. Це складний процес, у якому зосереджені великі можливості для виявлення власних виконавських можливостей, розвитку творчої індивідуальності, що дозволяє спрямовувати їх на формування вокально-виконавського досвіду.

Наступною умовою є створення ситуацій успіху у вокально-виконавській діяльності студентів. Слід зазначити, що актуалізація означеної проблеми є надзвичайно важливою для

сучасної практики вокальної підготовки. Успіх, що переживається неодноразово, сприяє визволенню прихованих потенційних можливостей студентів, стимулює реалізацію їх духовних потенціалів, активізує до фахового зростання.

У контексті цієї умови слід наголосити на значенні методу “ситуація успіху”, який стимулює особистісну активність студентів, максимальну зацікавленість на досягнення найкращого результату. Сутність цього методу полягає в тому, що викладач забезпечує підтримку стійкого інтересу студента до виконавської діяльності. Завдання педагога полягає в тому, щоб дати кожному зі своїх вихованців пережити радість досягнення, усвідомити свої можливості, повірити в себе. Означений метод у контексті умови забезпечення ситуації успіху сприяє створенню творчої атмосфери на заняттях, застосуванню інноваційних форм, прийомів, засобів, удосконалення наявного досвіду підготовки вокалістів-виконавців.

Набуття вокально-виконавського досвіду значною мірою залежить від обсягу та якості тезаурусу. У цьому контексті слід зазначити, що чим більше інформація відповідає змісту твору, тим глибше проявляється естетичні переживання студентів, усвідомлення ними художнього вокального образу, а також художньо-педагогічна інтерпретація. Впровадження означеної умови базується на науковому доробку про те, що розвиток творчої самостійності у галузі вокальної підготовки передбачає систематичну музично-пізнавальну й виконавську діяльність, спрямованість на удосконалення виконавських навичок і вмінь.

Актуалізація творчо-індивідуального в естетичних уявленнях в опорі на набутий досвід у процесі попереднього навчання є одним із основних засобів активізації творчо діяльнісних підходів у вокальному навчанні, які реалізуються в процесі розвитку вмінь оволодіння студентами створення та інтерпретації вокальних вправ, вокалізів тощо. Під таким кутом зору важливу роль відіграють методи розвитку особистісних властивостей студентів, а саме: естетичне ставлення до дійсності і вокального мистецтва, вокальні здібності, виконавсько-вольові якості. Вагомого значення набуває прийом орієнтації вихованців на справжні цінності вокальної культури. Розширення вокально-мистецького досвіду забезпечується застосуванням прийому актуалізації переживань, пов'язаних із сприйняттям і активною діяльністю в мистецтві. Метод емоційно-психологічної підтримки сприяє опосередкованому впливу викладача на творчий емоційний стан студента, самовираженню його в вокальному мистецтві. Слід зазначити, що евристичні методи активізують студента до вокально-виконавської діяльності. Евристична діяльність має специфіку, завдяки котрій створюється нова система дій або відкриваються невідомі раніше закономірності, взаємозв'язки тощо.

Розглянуті принципи, педагогічні умови, провідні методи, застосовані окремо, не можуть забезпечити успішного набуття вокально-виконавського досвіду. Лише їх консолідаційне, паритетне поєднання може стати підґрунтям якісної вокальної підготовки й формування на цій основі вокально-виконавського досвіду учителів музичного мистецтва.

Результати проведеної роботи дають змогу сформулювати висновок про необхідність і своєчасність розгляду проблеми методичного забезпечення вокально-виконавського досвіду майбутніх музикантів-педагогів та дозволяють висвітлити низку питань щодо з'ясування специфічних рис означеного забезпечення.

Наша публікація актуалізує далеко не все коло питань у контексті обраної тематики. Вимагають подальшої наукової розробки питання щодо шляхів забезпечення спорідненості стильових закономірностей створення вокальних образів у напрямі розвитку виконавського досвіду тощо.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту: статті, нариси, інтерв'ю. Київ : Знання України, 2004. 804 с.
2. Філософський словник За ред. В.І. Шинкарука, 2 изд. Київ : Головна редакція УРЕ, 1989. 198 с.

3. Єременко О.В. Основи магістерської підготовки. Теорія і практика реалізації в системі музично-педагогічної освіти. [Навчально-методичний посібник]. Суми : ВВП "Мрія-1" ТОВ, 2012. 292 с.

The article deals with the problem of a future musician-teacher's vocal-performing experience formation and the main ways of its methodological support.

The importance of the consolidation approach as a significant element of ensuring the effectiveness of forming a vocal-performing experience is emphasized. Realization of the unity of cognitive, evaluative-interpretative and creative activity of future specialists in the context of the defined approach is substantiated.

The definition of vocal-performing experience of future music art teachers as acquired ways to reproduce musical images in order to bring them to the audience is clarified. Vocal-performing experience of a future musician-teacher include musical experience and impressions, performing-interpreting and methodological knowledge and skills acquired in the process of vocal activity.

In the process of activation of creative activity approaches in students' vocal training the methods of development of students' personal properties are vital: aesthetic attitude to reality and vocal art, vocal abilities, performing and volitional qualities. Students' orientation to the true values of vocal culture is also of great importance. The formation of vocal and artistic experience is provided by the technique of actualization of students' experience related to the perception and active activity in art. The method of emotional and psychological support promotes the indirect influence of the teacher on the creative emotional state of the student, his self-expression in vocal art. It should be noted that heuristic methods activate the student to vocal performance. Heuristic activity has a specificity, which creates a new system of actions or emphasises on previously unknown patterns, relationships, etc.

Key words: *vocal-performing experience, musician-teacher, musical art teacher, methodological support.*

УДК 784.4:398.8(477.43)

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.278-282

Зіновій Яропуд
Zinovii Yaropud

ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ НАРОДНОЇ ЛІРИКО-ПІСЕННОЇ ТВОРЧОСТІ КАМ'ЯНЕЧЧИНИ

CHARACTERISTIC FEATURES OF FOLK LYRIC-SONG CREATIVITY OF KAMIANETS-PODILSKYI REGION

У статті дається опис ліричного пісенного матеріалу, який побутує на Кам'янецьчині. Розкриваються найхарактерніші ладово-інтонаційні особливості народнопісенної творчості у зв'язку з їх змістом і жанровою приналежністю, оскільки якнайповніше виявлення жанрового, тематичного, стильового розмаїття української народнопісенної культури неможливе без ознайомлення з її регіональними і вокальними тенденціями. Наголошується, що особливу групу в українській пісні становлять подільські народні пісні, зокрема ті, що побутують у південно західному регіоні Поділля з його історичним центром – Кам'янцем Подільським.

Ключові слова: *ліричні, соціально-побутові, родинно-побутові пісні, балади, пісні про кохання, жартівливі пісні.*

Відомо, що Кам'янецьчина в історичному і культурному планах є багатим і оригінальним краєм, її територія входила до складу Київської Русі. В різні часи Кам'янець Подільський, як адміністративний, торгово ремісничий і духовний центр Поділля, був захоплений Литвою, Польщею, далі Туреччиною, царською і більшовицькою Росією. Такі обставини не могли не вплинути на формування самобутньої народнопісенної культури, де переплелися елементи